

другоме и што боље се провеселити.

Прела се више сазивају у јесен и зиму, када су дани краћи, а ноћи дуже, када има мање посла у пољу. Прела сазивају домаћице или њихове кћери. Дјевојке на приједлог домаћице одлучују у колико сати ће доћи на прело. Прела су почињала у двадесет или двадесет и један час, а завршавала се око поноћи, јер родитељи нису допуштали младима да дуже остану. Већином су прела сазивали имућнији, ради простора и гозбе. Код њих је могло доћи више дјевојака и момака па је могло бити веселије. Није било велике разлике у годинама прелција. На прело су позиване и мајке дјевојака уколико су познавале мајку дјевојке домаћице. Дјевојке су се посебно уређивале за прело. Када се дође на прело прво се мало посједи, почасте се соком, уштипцима, јабукама, орасима и љешњацима, па се онда прелази на посао. Домаћица одлучује шта ће се радити. Неке дјевојке преду, друге плету, треће везу.

Момци су на прела долазили нешто касније. Долазили су у групама, већином из других села. Они су често ноћу обилазили села тражећи

куће у којима се прело. У току ноћи знали су обићи и десетак кућа, уколико не знају тачно у којој се кући прели. Уколико неки момак на прелу угледа дјевојку у коју се загледао ту и остане, док други ако нема њихових драгана оду даље да их траже. Момци би сједали поред дјевојака које им се свиђају, удварали им се, задиркивали, узимали клупка и вретена, гађали их смотуљцима вуне. Дјевојци би било драго да је задиркује момак који јој се свиђа, док је од осталих бјежала на друго мјесто. У току рада дјевојке су пјевале, а момци лупали орасе и љешњаке и давали их дјевојкама. Понекад су мајке улазиле у собу да виде како се млади понашају. На прелима су се причале већ познате приче, загонетало се и забављало на разне начине. Након завршетка послова играло се коло. Када се зађе већ касно у ноћ, прело се приводило крају. Домаћица је на поласку, сваку дјевојку даривала јабуком пожељевши јој пуно здравља и среће. Момци су пратили дјевојке кућама и договарали сљедеће сусрете.

Доц. др Ирена Медар-Тањга

8. козарски етно

Прело

29. јун – 2. јул 2012.

писковица

Прело

Успјешност сваког рада заснована је на правременом и правоваљаном завршетку посла и задатка који тај процес рада поставља пред појединца у датој култури. У традицијској култури, не само српског народа, обављање сезонских (пољопривредних и сточарских) послова захтијева тачност у извршавању, јер крајњи исход (прикупљање љетине) зависи искључиво од добре организације посла. Поред ових послова условљених климатским карактеристикама, у неким животним ситуацијама јавља се потреба да се неки послови хитно обаве, или се одређени послови обављају у друштву ради угодно проведеног заједничког времена.

Једна од најинтересантнијих институција друштвено-економског дјеловања нашег народа је **моба**. Моба је обичај међусобног удруживања и помагања радном снагом на селу. Она подразумева добровољно учешће шире заједнице у производним процесима уже породице без обавезе и накнаде. То је један од најбитнијих радних обичаја, које је наш народ практиковао у својој традицији, а који се и до данас одржао иако у нешто измјењеном облику, прилагођен

времену и условима у којима живи данашњи човјек са села. Мобе се сазивају у различито доба године и дана у зависности од посла који треба обавити.

Мобе које досљедно оправдавају своју функцију и садржај су мобе из севапа односно милосрђа, тзв. милосрдне мобе. Оне се обављају код сиромашнијих домаћина који не могу сами да ураде своје послове, код болесних, код удовица и код куће у којој нема женске чељади.

У економској сфери моба је врста организованог посла са великим бројем извршилаца који треба да доведу исти до успјешног окончања, а број учесника треба да допринесе његовој успјешности у што краћем временском року. Мобом могу бити обухваћени: родбина, комшије, ближи и даљи комшилук, али и цијела локална заједница. У зависности од врсте мобе варира и број учесника, тако да број мобара може да се креће од десетак па и до неколико стотина. У типично мушким мобама какве су градња куће и косидба учествују само мушкарци, а у осталим равноправно оба пола. Учесници у моби су обучени свечано као за празник.

Поред овог радног односно економског карактера, мобе имају и

социјални односно друштвени карактер, јер се као један од циљева сазивања мобе издваја потреба за окупљањем што већег броја младих људи, момака и дјевојака, који ће се уз игру и пјесму зближити, а тиме и мотивисати да што квалитетније обаве посао због којег су дошли. Поред сеоских зборова, вашара и крсних слава, ово су биле згодне прилике за упознавање и дружење младих, а све под надзором старијих (родитеља, родбине и пријатеља).

Рад у моби је праћен пјесмом, а њен крај заједничким јелом и весељем. Без обзира да ли је то домаћинска или милосрдна моба, да ли завршну гозбу организује сам домаћин који је сазива или се обред организује заједнички од стране учесника мобе, заједничка карактеристика је гозбено весеље праћено пјесмом, игром и витешким надметањем.

Прело представља један од облика женских ноћних моба, распрострањених на српском етничком простору, па тако и на подручју Козаре и Поткозарја. Сазива се да се обаве женски радови, као што су: чешљање вуне, гребенање, предење, плетење. На прело се ишло да се нешто уради другоме или да се уради нешто за себе, али и ради пјесме и весеља, тако да се издвајају двије функције прела: помоћи